

О “слободарским” иницијативама

Иста мета и исто одстојање. Професор Зоран Радовановић нас је укратко и веома концизно обавестио о збивањима из табора оних (антивакционалисти), који себе сматрају слободарски настројеним, што је ствар личних осећања, али и неким ко штити слободу других, што је јако дискутабилно, јер тиме не само да задиру у организационе структуре једног друштва, већ и на један помало револуционаран начин покушавају да уздрмају његове темеље. Али, оставимо овакве квалификације и вратимо се анализи проблема и изнетих ставова, ма колико у нашем духовном миљеу буна и револуција имају позитивну конотацију (за мене не).

Да ли можете да ме замислите, да ја као инфектолог и епидемиолог, са пуно ауторитета држим скуп посвећен најновијим трендовима у лечењу штитне жлезде, при чему лево и десно делим лекције уваженим професорима ендокринологије. И то све у име слободе, да неком кажем шта мислим, и да га спречим да по мом мишљењу у неком сегменту свога лечења не задире у личне слободе леченог. Јер забога, моја процена да би успех лечења (или апстиненција од лечења) био већи него што то најновија медицинска знања из те области предлажу. Вероватно би рекли да сам са ума сишавши кренуо непримерним путем. И били би у праву.

Далеко било да је разговор о слободи забрањена тема, али у мом крају често знају да кажу: “Да се зна ко је за малу, а ко за велику љуту ракију.” Дакле, перјанице скупа су биле интерниста, општи хирург, психијатар... Браво. Дивно је што их интересује област која није из њиховог ужег делокруга, али... Прво што научи студент филозофије који је отворио књигу из етике је кад улази у натуралистичку грешку, а кад у утилитаристичку. Наводити читав низ непроверених (па чак нека су и проверени) података, и за њих везивати слободу, као и да слободу деловања сагледавамо кроз корисност, суштински су две напред наведене грешке. То је прича стара нешто више од једног века¹.

Идемо редом:

Рационалност и слобода

У савременом друштву опште прихваћено је да се поштују сазнања науке која базирају на провереним чињеницама. Та сазнања су на сталној провери и ако их нове чињенице уздрмају, формира се нови теоријски оквир. Зашто се друштво и поред познате чињенице о могућности превазилажења постојећих научних сазнања опредељује за њих? Зато што она (наука) у највећем броју случајева омогућава предвидиве резултате. Насупрот научних сазнања стоје сва друга сазнања која нису научна. Овде се прави велика грешка када се метафизика сврстава у науку или псеудонауку. Метафизика има своју логику и њено познавање се не може поредити са познавањем науке. Метафизика нам заправо омогућава да дискутујемо о оним проблемима који надилазе наше научно знање, не по комплексности, већ по изласку из језика науке, који има простор временску матрицу. Они који се баве друштвеним наукама много чешће се сусрећу са овим проблемом, јер поред наведене матрице, постоје и неке друге које се повремено ослањају на неке недовољно истражене појмовне целине попут свести и њеног развоја, духа једне средине ..

Овде се уважене даме позивају на један метафизички проблем - слободу, конкретно слободу избора, а ради одређеног поступања. Анализа нашег деловање спада у домен морала.

¹ Мур Ц.Е.: Принципи етике, 1903 (Натуралистичка грешка)

Овде треба да се буде опрезан, јер дискусија о слободи не значи истовремено и дискусију о моралу, а још мање да је слобода деловања сама по себи позитиван морални чин (у том смислу би например, антифашистичка борба била бесмислена, јер би свако имао право да бира фашизам). Ми можемо да делујемо у складу са неким непроменљивим метафизичким ставовима (деонтолошка етика) или у складу са тим какве ће резултате да произведе наше деловање (утилитаристичка етика), а у оквиру њега у складу са неким утилитаризмом правила где се понашамо у складу са законима (прописаним правилима) или у складу са тренутном ситуацијом (утилитаризам поступака). Појединац може да буде ближи једном од наведена два облика понашања (деонтолошки или утилитаристички), али друштво се готово увек опредељују за утилитаристички став, јер као што појединац има нагон за опстанком тако се и друштво као заједница појединаца бори за опстанак. Оно чиме је задовољна већина у друштву, оно што већини обезбеђује опстанак је у највећем броју случајева одлука заједнице. А шта је то што обезбеђује највеће шансе? Наука. Зато и медицина, која почива на научним сазнањима, као и друге области научног деловања, су темељ закона које доносе заједнице. Медицина је дубоко утилитаристички опредељена, што не значи да кроз нека друга акта не поштује вољу и слободу појединаца, само када се ради о проблему - слобода појединца или воља друштва - она заузима лагоднију и извеснију позицију по заједницу. Да није тако, да ли би уопште имало смисла превентивно деловање.

Можда би се уважене даме насмејале на претходну аргументацију и биле у недоумици да ли сам конзистентан у причи када тврдим да савремена медицина поштује слободну вољу појединаца, а приклања се обавезности имунизација. Наравно да бих ово могао да елаборирам како бих показао да сам у праву, кроз чињеницу да имунизацијама ослобађамо огроман број деце тешких инфективних болести, што свако од њих вероватно и жели, али ћу се приклонити другачијој аргументацији кроз питања. Моје прво питање за њих, **ако су за пуштање спонтанитета процеса везаних за здравље, због чега су студирали медицину?** Друго питање које следи из првог, **зашто се уопште баве медицином, јер њихово деловање излази из оквира природне спонтаности?** Наравно да не желим ни да дискутујем о онима који су развили бизнис на тзв. “природној храни”, јер се ту и не ради о моралном ставу, већ о неморалу. Дакле, кроз покушај да нам докажу како су њихови аргументи (чињенице) јаче од наших, оне желе да се боре за принципијелну слободу избора, а не слободу од болести, а затим нас кроз квази аргументацију убеђују да наши аргументи нису тачни. Ми који верујемо у имунизацију треба да докажемо да нисмо фалсификатори неких чињеница, а они сматрају да не треба да докажу своју моралну недоследност. Биће обрнуто. Имамо ли ми потребу да доказујемо исправност нашег опредељења, када су иза нас године и године без епидемија Полиомијелитиса, Заушака, Малих богиња, Тетануса? Они на два постављена питања никада не могу да одговоре, јер би одговор, да су изабрали медицину, и да је раде ради помагања људима, индиректно значио, непринципијелност у сопственом ставу. Моралну неконзистентност.

Различити аспекти слободе

Можда бих изненадио даме када бих им рекао да сам присталица Кантовог одређења човака кроз однос слободне воље према категоричком императиву. Можда бих им у првом тренутку изгледао неконзистентан, јер заправо су оне те које подржавају слободну вољу, а ја утилитаристички приступ медицине. Али ту треба да застанемо. Зашто? Зато што је Кант изричито противник самоубиства. По њему слободна воља губи свој смисао ако води

самоубиству. Свако треба да бира живот, јер је то једини прави избор који је у складу са царством сврха.

Шта бирају “наше” присталице слободе одлучивања? Ко у ствари одлучује? Родитељ. Аргумент је родитељска љубав и осећање угрожености сопственог детета. Све што следи иза тога да се аргументима поткрепи ирационалност, толико је смешно, и да није опасно по целу заједницу, не би заслужило никакву пажњу. Овде се ради о патернализму, а не о слободној вољи. Свака заједница даје деци и младим људима до пунолетства простор да немају потпуну моралну и материјалну одговорност за своје поступке. Сматра се да до тог периода млада особа није у стању да преузме на себе терет самосталног одлучивања, па се даје право родитељима да одлучују у име њих. Не тако давно, пре нешто више од пола века, имали смо сличан проблем са обавезним школовањем. Многи родитељи нису хтели да шаљу децу у школу, јер шта ће им то кад ни они нису били школовани па су опет живи. Времена се драматично мењају и данас се скоро и не сусрећемо са тим проблемом. Зашто? Многи су схватили да им школа и образовање дају вишеструке предности и да им у многим областима то отвара врата, односно да им омогућава да **слободно** испољавају своје способности, као и да **слободно** бирају читав спектар вредности, које им, због незнања насталог нешколовањем, не би биле доступне. Било је и тада оних који су аргументовали у правцу, да ако неко рецимо упише школу може касније да полуди, јер тамо је неки Радован био нормалан док није уписао школу. Дакле, **човекова слобода и његово знање** су вишеструко повезани. То је један од разлога због кога не бих прихватио аргументацију Др Хајрије Мујовић Зорнић, јер је тренутни ниво обавештености родитеља о вакцинацијама јако низак, и да будем груб, има у себи обележја риалитија и теорије завере, па мислим да је за појединце боље оно што је изјавио Шопенхауер у својој књизи² наводећи Аристотела: “...паметан човек не иде за тим да дође до уживања него да избегне бол.”

Често коришћен аргумент о ограниченим могућностима медицине као науке, у смислу одговора на многа питања, као и немогућност гарантовања стопроцентне заштите без ризика, највише говори о оним лекарима који користе те аргументе. Коначност сазнања подразумева неограниченост чулних и сазнајних моћи, што није случај. Континуалност простор-временске матрице је нешто што даје право да у свом размишљању “увучемо” и метафизику. Она има јако строге логичке законе и не дозвољава никакве произвољности. Ко то не схвата или не верује, упутио бих га на Анселмов доказ о постојању Бога, где се не наводе никакви “овоземаљски” аргументи. Дакле, сазнања има смисла упоредити са другим сазнањима, а о метафизичким појмовима разговарајмо на нивоу метафизике.

Законодавство и слобода

Можда неко жели да овај простор претвори у територију, као што је то учињено у Северној Африци и на Блиском Истоку, од многих држава. Исто је то безмало урађено систематским разбијањем Југославије. Ако занемаримо ову политичку опаску, ипак морамо да се питамо чему служе силне “слободарске” иницијативе које имају за циљ дерогирање функција државе и њених закона. Па можда чак и да будемо мало индискретни и да питамо о начину њиховог финансирања.

Савремене друштвене науке говоре о државама као уговорним творевинама, где свака почива на Уговору свих субјеката, а који има институцијализован назив УСТАВ. Из њега следе

² Шопенхауер А.: Паранезе и максиме, Легенда, Чачак, 2011, стр.14

закони, како општи тако и појединачни. Функција закона је са једне стране да нас штите од других, а са друге стране да нас штите од нас самих. То је истовремено и функција закона из домена борбе против заразних и паразитарних болести чији је саставни део и календар обавезних вакцинација. Закон тера државу да обезбеди средства и логистику за спровођење имунизације, а истовремено кроз казнену политику штити интерес детета од немарности родитеља.

У Закону о здравственој заштити јасно је наведен однос закона према слободи сваког појединца у процесу лечења и здравствене заштите уопште, а то следи из самог Устава. Све је то даље преточено у акте о имунизацији, а који се тичу слободе оних над којима се спроводи имунизација.

Закључак

На слободу се може гледати из различитих углова. Заводљива, поготову нама на овим просторима, где је заливана и храњена многим животима, где при помисли на њу имамо мрске освајаче наспрам нас, она изазива беспоговоран нагон. Слобода, која је предмет ове проблематике, друге је природе и заснована је на одлуци за деловање, коме је претходило познавање обиље чињеница, дакле, одлука о њој почива на знању. Позивати се на апсолутну сигурност, подразумева апсолутно знање, а то само по себи депласира било какву причу о слободи. Поред тога, где постоји беспоговорна владавина царства сврха заснована на спонтанитету, ту је бесмислена свака организована људска активност. Онај ко заговара такав сценарио није ни верник, а још мање медицински зналац.

Феномен “јурења слободе по сваку цену”, а у последње време јако је актуелан проблем личних слобода, настао на овим просторима као повратни ефекат соцреалистичке репресије, свесрдно помаган са стране, губи смисао рационалне и избалансиране друштвене активности и поприма, као што сам у елаборацији теме нагласио, револуционарни призив. Рушити породицу, рушити државу, рушити... сваку смислену друштвену целину. Као ефекат, добијамо територије на којима ће живети потпуно слободни појединци, сами или у крду, са алфа мужјацима или женкама.

Ја као појединац нећу, слободно, изабрати ту опцију. Слободно ћу бити спреман да жртвујем део своје слободе ради живота у уређеној заједници.

**Михаило Луковић,
Чачак, 01.01.2016**